

INTERJÚ BORBÁTH ERIKÁVAL

Gondolat – Jel, az MRI Kossuth Rádió kulturális hetilapja

Jó napot kívánok! Önök a 23. évfolyam 45. számát hallják.

Sem negatív, sem pozitív diszkriminációra nincsen szükség. A hazai kisebbségek kultúrája csak akkor nem tűnik el, ha nem marad meg a hagyományápolásnál.

Konferencia. Borbáth Erika

Szénási Sándor:

Fogadjunk, a legtöbb ember nem tudja, hogy Magyarországon 12 nemzeti kisebbség él, és akkor még nem is számítottuk a romákat. Nagyobb és kisebb, sőt, egy részük esetében mikroszkopikus közösségekről van szó, amelyek azonban mindannyiunk kárára megfulladnának, ha nem kápnának állami segítséget, és még így is eltűnhetnek, ha megrekednek a tájmúzeumnál, a néptáncsoportnál meg a hagyományos ünnepi pogácsa sütögetésénél. Fontos nekik, tehát fontosnak kell lennie mindenkinek, hogy a kultúrájuk beszélő és élő legyen. Ha ez így alakul, nem nyelheti el őket a többségi kultúra, akkor igazán érdemes visszatérni a családiról a nemzeti kultúrába. Hiszen az elmúlt évtizedekben, ha nem is nyomták el őket, a felejtés súlyos volt. Most egy konferencián beszélnek az integrációról. A Magyar Művelődési Intézet vezetőjével, Borbáth Erikával beszélget Hutterer Ingrid.

Hutterer Ingrid:

Ez a bizonyos főcím, az integráció, azt jelenti, hogy nem negatív vagy pozitív diszkrimináció, nem asszimiláció, hanem integráció?

Borbáth Erika:

Pontosan ezt jelenti, merthogy mind a pozitív, mind a negatív diszkrimináció nagyon-nagyon rossz. Főleg akkor, ha kultúráról beszélünk. A kultúráról, amely megjeleníti a nemzetiségeket ma itt Magyarországon. S akkor kifejezetten az egymásra hatást kell figyelembe vennünk, és azt kell hangsúlyoznunk, hogy a különbségek, a sajátosságok – legyenek ezek nyelvek, szokásbeliek, bármi, ami az egyes kultúrákban, például a viseletben megjelennek – hogyan képeznek egy egymásra ható, egymásra épülő, egymást feltételező és közös érdekeket képviselő kultúrát.

Hutterer Ingrid

Mennyire ismerik ezek a különböző kultúrákat hordozó emberek egymást? Mind a két oldalról? Mi a tapasztalata Magyarországon?

Borbáth Erika:

Én azt gondolom, hogy az emberek ismerik egymást. Ismerik egymást úgy, hogy az utcán találkoznak, egy munkahelyen dolgoznak. Bár lehet, hogy a munkahelyen rácsodálkoznak a másikra: te beszélsz szlovákul? Te beszélsz szerbül? Te beszélsz románul? Az persze nem biztos, hogy ezt az emberek egymástól természetesen tudják elfogadni. De nagy általánosságban tudunk egymásról, jóllehet a hétköznapi életben nem használjuk ki azt a sok-sok lehetőséget, ami ebben a sokszínűségben rejlik.

Hutterer Ingrid:

Tudom, hogy intézetvezetőként hivatalosnak is kell maradnia, de a magánemberi lényét is be kell vonnia ebbe. Mi a tapasztalata: maguknak a nemzetiségieknek a részéről valós

igény, hogy birtokolják és továbbfejlesszék a kultúrájukat, a nyelvüket akkor, amikor egy gazdaságilag, politikailag nehezebb és bonyolultabbá váló Magyarországon kell élniük? Tehát milyen helyre kerül ez a nemzetiségi kultúra, amikor egészen más, általánosabb dolgoknak kell megfelelni?

Borbáth Erika:

Amikor nemzetiségi kultúráról beszélünk, még a felszínen is számtalanszor a hagyományápolás jelenik meg. A Magyar Művelődési Intézetben egy Nemzetiségi Szakértői Tanács működik, amelynek tagjai a magyarországi nemzetiségi kulturális szervezetek képviselői. Ott fogalmazódott meg nagyon-nagyon konkrétan: ahhoz, hogy egy kultúra tovább élhessen, ahhoz nem elég csupán a múltba fordulni, és tulajdonképpen konzerválni azt. Meg kell teremteni a lehetőséget annak, hogy beszélő és élő nyelvük, kultúrájuk legyen. Csakis ekkor találkozhat a nemzetiségi kultúra a többségi kultúrával is. Tehát önmaguk számára elvileg megfogalmazták, de a felszínen gyakran nem érvényesül minden esetben.

Hutterer Ingrid:

Hol helyezkedik el a nemzetiségi műveltség most, amikor sokat cikkeznek és beszélnek arról, hogy az általános magyar műveltséggel gondok vannak? Feltételezi-e egymást a két műveltség? Birtokolhatja-e igazán egy nemzetiségi a saját múltját anélkül, hogy a magyar kultúra szempontjából művelt lenne és fordítva?

Borbáth Erika:

Azt gondolom, hogy feltételezik egymást. Önmagával a műveltséggel vannak problémák. Jelentős deficitek vannak Magyarországon, s ez alatt én nem csupán az úgynevezett elit tudást értem, hanem a köznapi együttélést, a köznapi gondolkodást, például azt, hogy hogyan fogadjuk egymás köszönését, akár az utcán. Meggyőződésem szerint ez is a kultúra része. Vagy az, hogy milyen közösségeink vannak. Vannak-e közösségeink? Mert elfelejtettük ezeket. Nem beszélve arról, hogy a nemzetiségi területeken számtalan esetben visszatérülnek a nemzetiségi kultúrát, merthogy volt egy pár évtized, amikor nem gyakorolták azt, és az identitásuk családon belül maradó identitás volt, így hát sokkal kevésbé lehetett általános. Most teljesen természetes, hogy ezt is meg kell tanulni. Én azt tapasztalom – fantasztikus élmény –, hogy amikor egy-egy ilyen nemzetiségi tanácsülésen együtt vagyunk, a saját nyelvükön kezdenek el beszélni egymással. Ilyenkor én érzem magam kisebbségben és kirekesztettnek, de ez nagyon-nagyon jó dolog, mert azon nyomban lehet váltani. Az öregek azt mondták nekem valamikor régen, hogy a faluban azért tudtak mindig több nyelvet, mert a nemzetiségekkel is megtanultak beszélni. Ha mást nem, ezt a kicsi lehetőséget kihasználhatnánk. Az is a műveltség része, hogyan tudom én a saját kultúrámat, a saját identitásomat képviselni a többségi kultúrában, hogyan lehet az én identitásom itt, Magyarországon egy magyar identitás úgy, hogy megőrzöm a kisebbségi, nemzetiségi identitásomat. Itt Kelet-Közép-Európában ez meghatározóan fontos kérdés.

Hutterer Ingrid:

Mennyire tartja a nemzetiségi művelődés ügyét civil feladatnak, illetve kormányzati programnak? Bármennyire EU-s elvárás is, bármennyire jól hangzik is, különösen egy olyan or-

INTÉZMÉNYEK – RÉGIÓ, MEGYE, KISTÉRSÉG

szág részéről, amelyiknek a világon egyedülálló nemzetiségi önkormányzati törvénye van.

Borbáth Erika:

Is-is. Azért is-is, mert a tartalmat természetesen a civilség határozza meg.

Hutterer Ingrid

Hogy mennyire élő a közösség?

Borbáth Erika:

Az, hogy mennyire tudom fenntartani ezt a kultúrát, mennyire tudom fejleszteni ezt a kultúrát, hogyan tudok boldogulni ezzel a kultúrával, ez már állami feladatként is jelentkezik, de a művelődésben általában minden állami és civil feladat. Az nagyon-nagyon rossz lenne, ha csupán az állam határozná meg, hogyan legyen. Az államnak a lehetőséget kell biztosítania, ugyanakkor a civileknek meg kell tanulniuk élni ezekkel a lehetőségekkel, és önmaguk érdekében tenniük. Ugyanez vonatkozik a nemzetiségi kultúrára is. Mert ha nem tudnak élni az állam által biztosított lehetőségekkel, akkor nemcsak ők, mindannyian szegényebbek leszünk. Ehhez viszont az államnak forrásokat kell biztosítania, eseményeket, alkalmakat szerveznie, kitüntetések átadnia. Tehát egy nagyon fontos egymásra találásnak kell bekövetkeznie. Egymás nélkül nem élnek meg.

Hutterer Ingrid

A kisebbségi törvény elfogadása óta most már több mint 10 év eltelt. Mit gondol, egyensúlyban van-e a magyar kisebbség-

politika, illetve a határon túli magyarokkal foglalkozó magyar politika? Valamikor ez az egyensúly nem volt meg.

Borbáth Erika:

Ennek az egyensúlynak egyre inkább meg kell teremtnie. A Magyar Művelődési Intézetben az az alapelvünk, hogy a magyarországi kisebbségeknek is ugyanazokat a lehetőségeket kell biztosítanunk itt ma, Magyarországon, mint amennyit a határon túl élő magyarok számára elvárunk. Ezt az alapelvet figyelembe véve nagyon szoros együttműködésünk alakult ki a határon túli régiókkal. Fesztiválmeghívásokat, tanácskozási lehetőségeket, módszertani segítséget éppen úgy megadunk a határon túl élő magyaroknak, mint ahogy biztosítjuk az intézetben ezeket a lehetőségeket a hazai nemzetiségeknek. Azt szoktam mondani, hogy az intézet tevékenységében csupán azért egy-egy ember kell a határon túli területre meg a hazai nemzetiségi területre is, mert itt igazából koordinációra van szükség. Tehát az amatőr művészeti mozgalom működéséhez szükséges információkat, tudást, ismereteket közvetítjük határon túlra is, és közvetítjük a hazai kisebbségeknek a képzéseinkkel, a kiadványainkkal ugyancsak. Ebben a gondolkodásban benne van az a lehetőség – ami tulajdonképpen az Együtt Európában gondolatot erősíti meg –, hogy a sokszínűség az előnyünkre és értékké váljék, ne pedig hátrányunkra.

Szénási Sándor:

Csak annyit kérhetünk, amennyit adunk. A hazai kisebbségek kulturális helyzetéről Borbáth Erikával, a Magyar Művelődési Intézet vezetőjével beszélgetett Hutterer Ingrid.

